

ความยั่งยืนของสวนส้ม จังหวัดเชียงใหม่ : กระบวนการทำงานร่วมกันของกลุ่มต่าง ๆ บนฐานขององค์กรแห่งการเรียนรู้

ความสำเร็จของสวนส้มเชิงเศรษฐกิจในอำเภอฝาง ไชยปราการ และแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่ส่วนใหญ่เป็นผลจากการลงทุนของเกษตรกรที่เดิมมีประสบการณ์ด้านการค้าผลผลิตทางเกษตรและ/หรือเคยผ่านการทำสวนส้มในภาคกลาง การพัฒนาสวนส้มได้นำเอาประสบการณ์ที่สั่งสมมาอย่างยาวนานในพื้นที่และทุน ผสมกับสภาพแวดล้อมของพื้นที่ของจังหวัดเชียงใหม่ที่เหมาะสมกับส้มทำให้ผลิตส้มคุณภาพส้มเป็นที่ต้องการของผู้บริโภคจนทำให้เกษตรกรในท้องถิ่นได้ปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกพืช เช่น ยาสูบ ข้าว ฯลฯ มาเป็นพื้นที่ปลูกส้ม

ธุรกิจปลูกส้มเป็นธุรกิจที่มีการลงทุนสูงทั้งด้านแรงงาน การจัดการน้ำ ธาตุอาหาร และศัตรูพืช การขยายพื้นที่ปลูกใน 3 อำเภอ อย่างรวดเร็วในช่วง 15 ปีที่ผ่านมาทำให้ส้มกลายเป็นพืชสวนเชิงเดี่ยวที่ใหญ่ที่สุดในเขตตอนเหนือของ จ.เชียงใหม่ และได้เกิดความขัดแย้งในตำบลบางและสิ่งแวดล้อม จนปัจจุบันรัฐบาลได้ประกาศให้กิจการสวนส้มเป็นกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ พร้อมได้แต่งตั้งคณะกรรมการ 6 ชุดดูแลประเด็นต่างๆ อันเป็นผลกระทบจากการทำสวนส้มใน 3 อำเภอ

ความยั่งยืนของระบบสวนส้ม

- ประเด็นความยั่งยืนเป็นคุณสมบัติที่ปรากฏ (emerging properties) อันเนื่องจากระบบความสัมพันธ์ของคน ความยั่งยืนของสวน
- สัมพันธ์ข้องกับการแก้ไขความขัดแย้ง การเจรจา การทำความเข้าใจกับข้อตกลงต่าง ๆ และการกระทำร่วมกันของกลุ่มที่เกี่ยวข้อง
- ความยั่งยืนถูกกำหนดด้วยหลายหลักเกณฑ์ และตัวชี้วัด
 - ด้านผลิตภาพและคุณภาพของส้ม
 - ด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม
 - ด้านสุขภาพ
 - ด้านเศรษฐกิจ
 - ด้านผลประโยชน์ทางสังคม

กระบวนการวิเคราะห์กลุ่มที่เกี่ยวข้องอย่างมีส่วนร่วม

- ระบุขอบเขตของระบบ เช่น ภูมิเขตของส้มใน 3 อำเภอ
- ระบุผลกระทบจากภายนอกที่มีผลต่อระบบการผลิตส้ม
- ระบุกลุ่มที่มีส่วนได้ส่วนเสีย และผลประโยชน์ของแต่ละกลุ่ม
- ระบุประเด็นปัญหาในระบบความเป็นมาของประเด็น และผู้กำหนดประเด็น

ความพยายามของเกษตรกรชาวสวนส้มในการกำหนดเส้นทางสู่ความยั่งยืน (เพื่อบรรลุสิ่งที่พึงประสงค์ระยะสั้น ปานกลาง และระยะยาว)

- การจัดการด้านการผลิตแบบผสมผสาน
 - ปลูกแล้วต้นไม่ตาย
 - ผลผลิตสม่ำเสมอ
 - คุณภาพดีเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค
 - ต้นทุนที่สามารถรับได้ (ต่ำกว่า 10 บาท/กิโลกรัม)
- การจัดการด้านตลาด : สวนใหญ่และสวนเล็กมีศักยภาพแตกต่างกัน
- ผลกระทบจากการทำสวนส้ม
 - ปลอดภัยทั้งผู้ผลิต ผู้บริโภค และชุมชนใกล้เคียง
 - สิ่งแวดล้อมไม่ปนเปื้อน
 - ทรัพยากรดินและน้ำไม่ปนเปื้อน มีระบบฟื้นฟูอนุรักษ์ดินและน้ำ
- การจัดการองค์ความรู้ที่ดีและเหมาะสม สนับสนุนให้มีการเรียนรู้เป็นทีม
- การจัดการระดับกลุ่ม โดยเฉพาะสวนส้มรายย่อยยังขาดการทำงานระดับกลุ่มที่เหมาะสม

ผลความก้าวหน้

- ได้มีการรวมกลุ่มของสวนส้มขนาดเล็ก ร่วมพัฒนาวิธีการจัดการธาตุอาหารเพื่อบำรุงต้นส้มให้แข็งแรง ให้ความทนทานต่อศัตรูส้ม เพื่อลดการฉีดพ่นสารเคมี
- มีวิธีการจัดการน้ำผสมผสานกับการจัดการธาตุอาหาร และจัดการศัตรูพืช

